

Л.С. СЕЛІВЕРСТОВА,
д.е.н., професор кафедри фінансів,
Київський національний торговельно–економічний університет
О.М. МИХ,
аспірант Київського національного університету технологій та дизайну

Стан та перспективи розвитку легкої промисловості України

У роботі досліджено стан підприємств легкої промисловості України. Проаналізовано сучасні тенденції розвитку підприємств легкої промисловості України. Виявлено потенціал та перспективи розвитку легкої промисловості України в цілому.

Ключові слова: легка промисловість, виробництво, обсяги реалізації, промислова продукція.

Л.С. СЕЛІВЕРСТОВА,
д.э.н., доцент, профессор кафедры финансов
Киевский национальный торгово–экономический университет
О.М. МИХ,
аспирант Киевского национального университета технологий и дизайна

Положение и перспективы развития легкой промышленности Украины

В работе исследовано состояние предприятий легкой промышленности Украины. Проанализированы современные тенденции развития предприятий легкой промышленности Украины. Вывявлены потенциал и перспективы развития легкой промышленности Украины в целом.

Ключевые слова: легкая промышленность, производство, объемы реализации, промышленная продукция.

L. SELIVERSTOVA,
Ph.D., Assoc. Professor Department. Finance
Kyiv National University of Trade and Economics
O. MIH,
Phd student of Kyiv national university of technology and design

Situation and development prospects of light Industry in Ukraine

In article was explored the state of light industry of Ukraine. Modern lines of development of light industry enterprises of Ukraine. Potential and development prospects of Ukraine's light industry general were discovered.

Keywords: light industry, production, sales volumes, industrial products.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку перед Україною стоїть важливе завдання – здійснення кардинальних економічних, соціальних та інституційних перетворень в усіх галузях та сферах економіки. Особливого значення для успішного вирішення поставленого завдання набуває розвиток легкої промисловості, як однієї з найважливіших галузей національної економіки, яка є однією з провідних галузей як світової, так і національної економіки. В розвинених країнах легка промисловість є найбільш ефективною галуззю економіки, яка формує значну частку державного бюджету та сприяє забезпеченню

зайнятості населення, підвищенню рівня життя та зниженню соціальної напруги.

В Україні протягом останніх років легка промисловість постала перед проблемами, які призвели до погіршення показників її діяльності. До основних причин можна віднести фінансову кризу, нерівноправність у системі оподаткування, існування «тіньового» імпорту, що призводить до зниження конкурентоспроможності вітчизняних підприємств та споживчого попиту, що, своєю чергою, може призвести до руйнівних наслідків, згорання промислового комплексу та деіндустріалізацію національної економіки, вимушену

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

мілітаризація економіки, загострення бюджетно-боргових проблем у секторі державних фінансів.

Вирішення зазначених проблем потребує комплексного розв'язку як з боку держави, так і з боку самих підприємств. Тому актуальним є питання аналітичної оцінки сучасного стану ринку легкої промисловості України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми розвитку легкої промисловості досліджували в своїх роботах Звягінцева Ю., Миколайчук Н., Гончаров Ю., Ігнат'єва І., Гавриленко Т., Поліщук І. та ін. Проте для вирішення проблем рецесії промисловості України необхідно продовжувати досліджувати діяльність підприємств легкої промисловості та промисловості в цілому.

Метою даної роботи є дослідження стану легкої промисловості України та визначення перспектив розвитку даного виду економічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Особливе місце в економіці України належить промисловій галузі, яка вважається основною і провідною галуззю в сфері матеріального виробництва, відіграє важливу роль в становленні, як продуктивних сил, так і виробничих відносин.

Промисловість України є найважливішою галуззю виробництва, у складі якої є підприємства, що здійснюють видобування й заготівлю природ-

ної сировини, виготовлення засобів виробництва й товарів споживання (заводи, фабрики, шахти, електростанції, комбінати тощо). Як відомо, промисловість створює основну частину національного доходу і валового суспільного продукту.

У 2008 р. Всесвітній економічний форум спільно з Фондом «Ефективне управління» вперше презентував звіт про конкурентоспроможність України. У звіті проаналізовано сильні та слабкі сторони конкурентоспроможності країни, а також надано оцінку конкурентоспроможності українських регіонів.

У рейтингу Всесвітнього економічного форуму за 2015–2016 рр. Україна посіла 79-е місце серед 140 країн світу, втративши три позиції за рік (табл. 1).

Отже, після періоду відносного покращання рейтингу в 2010–2015 рр. (89-е, 82-е, 73-тє, 84-е і 76-е місце відповідно) країна наближається до дев'ятої десятки країн, де вона перебувала до цього. Як і в рейтингу за минулий рік, Україна знаходиться в групі латиноамериканських та африканських країн, що розвиваються. Нашими безпосередніми сусідами за рейтингом конкурентоспроможності є Гватемала і Таджикистан.

Саме внутрішній ринок продукції легкої промисловості в більшості країн складає ваго-

Таблиця 1. Динаміка змін позицій України в рейтингу за Індексом глобальної конкурентоспроможності [1]

2010–2011 (139 країн)	2011–2012 (142 країн)	2012–2013 (144 країн)	2013–2014 (148 країн)	2014–2015 (144 країн)	2015–2016 (140 країн)
89	82	73	84	76	79

Рисунок 1. Динаміка індексів промислової продукції України за 2004 – 2014 роки (розраховано за даними [2])

мий відсоток у ВВП, податкових та інших надходженнях до бюджету. Легка промисловість відіграє значну роль в економіці багатьох країн світу, таких як Португалія – частка у ВВП складає 22%, Китай – 21%, Італія – 12%, на відміну від Німеччини – 6% та США – 4%.

Динаміку індексів промислової продукції за 2004 – 2015 роки наведено на рис. 1.

Аналіз даних рис. 1 показує, що тренди розвитку легкої промисловості корелюють з трендами розвитку промисловості в цілому. За даними рис. 1 видно, що найбільшого спаду галузь зазнала у 2007–2009 рр., що зумовлено впливом фінансової кризи. Починаючи з 2011 р. і до теперішнього часу спостерігається зменшення обсягів виробництва по промисловості в цілому, хоча індекс зростання продукції легкої промисловості зменшується не такими значними темпами. Все це зумовлено політичною ситуацією, військовими діями, фінансовою кризою та наявністю застарілих технологій [3].

Легка промисловість є складовою промислового комплексу України та багатопрофільним сектором економіки, що відіграє вагомий роль у забезпеченні економічної і стратегічної безпеки, зайнятості населення та підвищенні його життєвого рівня. Легка промисловість у багатьох країнах є однією з бюджетоформуючих галузей економіки, що дає змогу цим країнам формувати до 20% бюджету за рахунок галузі, а також забезпечувати наповнення внутрішнього ринку на 75–85% продукцією власного виробництва. Легка промисловість є також однією з найбільш глобалізованих галузей і важливим джерелом валютних надходжень для країн, що розвиваються. Особливістю галузі є також швидкий обіг капіталу (2–5 разів на рік) через невеликі строки виробництва та реалізації продукції. Завдяки можливості використання місцевих сировинних ресурсів (вовна, льон, шкіряна сировина), розвиток легкої промисловості сприяє відновленню і розвитку найважливіших напрямів сільськогосподарського виробництва.

Легка промисловість України за останні 20 років зазнала значних втрат. Якщо в 1990-х рр. у галузі працювало близько 750 тис. працівників і ними вироблялося близько 10% обсягів промислового виробництва та забезпечувалося 20–25% бюджетних надходжень, то на сьогоднішній день чисельність працівників скоротилася більш як усемеро, а частка легкої промисловості

в загальному обсязі промислового виробництва та в бюджетних надходженнях не перевищує 1%.

Структура легкої промисловості України наведена на рис.2.

Ринок товарів легкої промисловості є важливим і соціально вагомим сегментом внутрішнього ринку України. Частка товарів легкої промисловості від всієї групи непродовольчих товарів роздрібного ринку України складає 6%, поступаючись за цим показником лише ринку автомобілів та автотоварів. Цінова ситуація на цьому ринку позначається на добробуті кожного громадянина, а якість товарів здатна суттєво впливати на здоров'я населення.

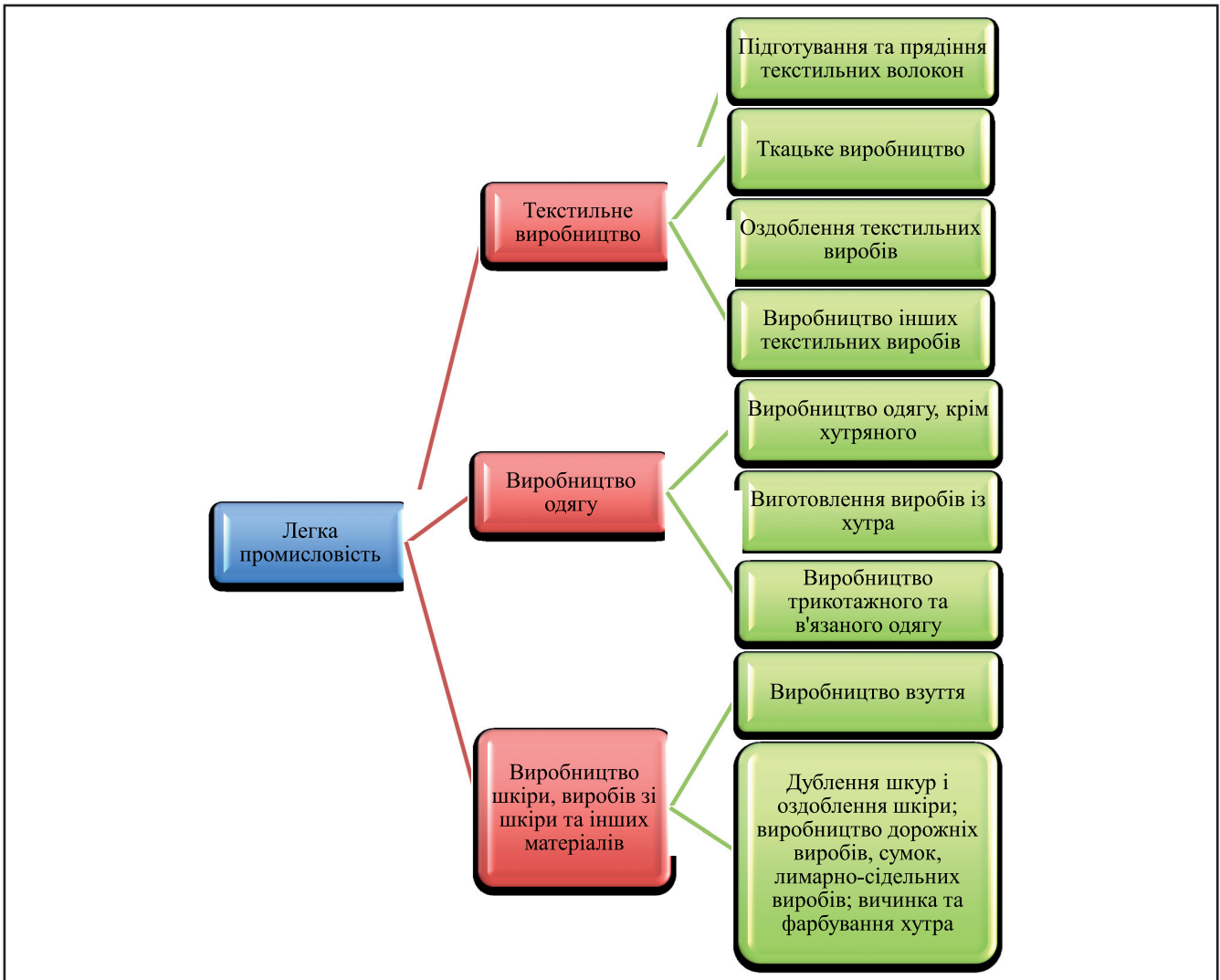
З іншого боку, саме від уподобань споживача багато в чому залежить те, продукція яких виробників буде представлена на ринку, її асортимент, дизайн, якісні характеристики. Крім товарів широкого вжитку ринок легкої промисловості включає промислового призначення для потреб машинобудування, військово-промислового комплексу, будівельної, меблевої, медичної, хімічної промисловості та інших галузей, тобто можна стверджувати, що він обслуговує весь господарський комплекс країни.

Якщо простежити динаміку виробництва основних видів продукції легкої промисловості за період з 2008 по 2015 рр., то можна побачити незначне збільшення обсягів виробництва з 7511,9 млн. грн. у 2009 році до 10131,4 млн. грн. у 2014 р. та суттєве зростання даного показника у 2015 р. до 17190,4 млн. грн. (рис.3).

Це зумовлено, передусім, гострою нестачею сировини і матеріалів, порушенням господарських зв'язків між підприємствами-партнерами та відсутністю валютних коштів для закупівлі сировини з-за кордону. Підприємства легкої промисловості є залежним від імпорту сировини, що робить виробництво більш витратним, позначаючись на ціні кінцевого продукту. Не дивно, що багато підприємств легкої промисловості України працює за так званим давальницьким принципом.

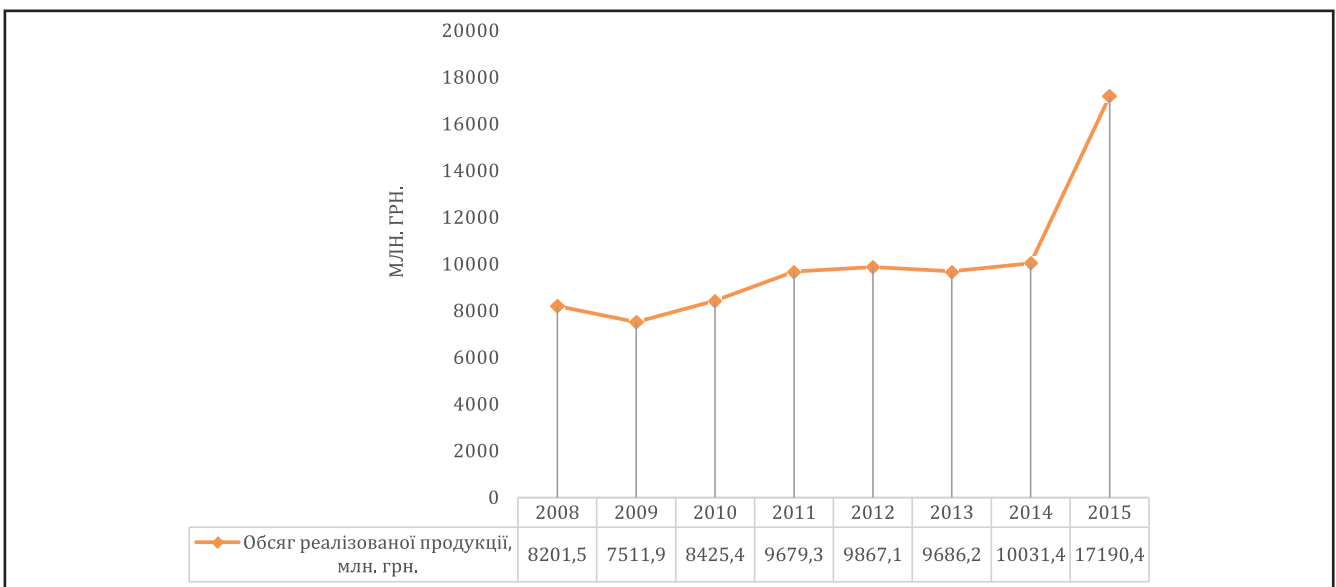
Легка промисловість України за потенційними можливостями здатна задовольняти попит населення продукцією достатньо високої якості, але через нераціональну внутрішню політику та державну політику у сфері регулювання характеризується негативною динамікою.

Проведені дослідження дозволяють зробити узагальнюючі висновки щодо викликів та загроз

Рисунок 2. Структура легкої промисловості України

* Джерело: складено та побудовано авторами [на основі даних 2].

Рисунок 3. Обсяг реалізованої продукції підприємств легкої промисловості України за 2008–2015 рр. (млн. грн.)*

* Джерело: складено та побудовано авторами [на основі даних 2].

фінансовій безпеці України. У 2014 році Україна пережила безпрецедентне поєднання політичної, фінансово-економічної та банківської криз. Конфлікт на сході України разом із накопиченим в попередні роки наслідками макроекономічного дисбалансу позначилися на фінансовій стабільності держави. Основні виклики та загрози фінансовій безпеці держави, які постали перед Україною протягом 2014 р., зберігатимуть свою актуальність і найближчі роки. До них належать [5]:

1. Посилення розбалансованості бюджетної сфери, що було зумовлено зниженням ВВП і тимчасовою втратою контролю над частиною території країни в поєднанні зі стрімким зростанням витрат бюджету, детермінованою необхідністю збільшення фінансування оборони країни та девальвацією національної валюти.

2. Ослаблення системи державного регулювання та контролю у фінансово-бюджетній сфері, що, як наслідок, істотно погіршило стан фінансово-бюджетної дисципліни, розширило сферу та вплинуло на збільшення кількості фінансових порушень, призвело до зростання дефіциту бюджету внаслідок зменшення обсягів надходжень від податків, зборів і обов'язкових платежів, послабило відповідальність держави у фінансово-економічній сфері.

3. Негативні очікування суб'єктів ринку банківських послуг вплинули на потужні загрози всій банківській системі через формування високого рівня воєнних ризиків. Наслідком цього стало скорочення ресурсної бази банків, в т.ч. погіршення якості активів, посилення ризиків ліквідності й збільшення неплатоспроможності фінансових установ, виникнення проблеми з їх капіталізацією.

4. Дестабілізація національної грошової одиниці у формі девальвації, що стало наслідком посилення кризових макроекономічних тенденцій і зовнішніх дисбалансів, а також обмежених можливостей НБУ щодо підтримання пропозиції на валютному ринку економічними методами на тлі формування значного дефіциту валютних надходжень та погіршення ринкових очікувань. За 2014 р. офіційний курс гривні знизився відносно долара США на 97,3 %, євро – на 74,2 %, російського рубля – на 23,7 % [76]. Об'єктивними чинниками, що вплинули на девальвацію гривні у 2014 р., стали: зниження експортних надходжень і зменшення пропозиції іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку; чистий відплив іноземної валюти на користь нерезиден-

тів; скорочення золотовалютних резервів; зростання обсягів чистої купівлі безготівкової валюти на міжбанківському ринку.

5. Неконтрольоване зростання рівня цін стало наслідком девальвації обмінного курсу гривні, зупинення роботи багатьох підприємств у зоні бойових дій, підвищення адміністративно регульованих цін на тлі посилення інфляційних очікувань. У 2015 р. споживчі ціни зросли на 24,9 %, а ціни виробників – на 31,8% [2]. Підвищення споживчих цін спричинило зростання собівартості продуктів харчування з високим ступенем обробки внаслідок подорожчання сировини і транспортних перевезень, а також підвищення адміністративно регульованих цін.

6. Значне зростання державного та гарантованого державою боргу посилило ризики залежності України від міжнародного фінансування та подальшого згортання іноземного інвестування та відтоку іноземного капіталу.

Отже, аналіз сучасного рівня фінансових загроз економіці України та проведення спеціальних досліджень дозволило автору сформулювати основні системні проблеми, що впливають на виникнення фінансової небезпеки для підприємств легкої промисловості:

- технічна та технологічна відсталість легкої промисловості в порівнянні з техніко-технологічним рівнем аналогічного виробництва у зарубіжних країнах, що відображається у високій матеріалоемності, енергоемності та трудоемності виробництва і, як наслідок, на конкурентоспроможності продукції;

- низький рівень інноваційної та інвестиційної активності в галузі, що виражається в слабкій конкурентоспроможності вітчизняних товарів, в низькій частці «ноу-хау» та інноваційної продукції у обсязі продажів на вітчизняному та світовому ринках;

- висока частка імпортованих товарів, що є причиною посилення стратегічної і товарної залежності держави від зарубіжних країн;

- відсутність цивілізованого ринку споживчих товарів, яке виражається в загостренні конкуренції на внутрішньому ринку між українськими та зарубіжними товаровиробниками;

- соціальна та кадрова проблема, що виявляється в дефіциті висококваліфікованих фахівців, управлінських кадрів, основних і допоміжних робітників по всіх технологічних переділах.

Висновки

Виникнення системних проблем в галузі обумовлено внутрішньо- та зовнішньогалузевими причинами. Вони пов'язані як з діяльністю самої галузі, так і з інституційними перетвореннями й змінами в національній економіці, що є наслідком законодавчої та зовнішньоекономічної політики країни, а також з змінами в світовій економіці. Основні перспективні напрямки розвитку легкої промисловості України полягають в інтенсифікації зусиль вітчизняних виробників щодо завоювання стійких конкурентних позицій на внутрішньому ринку шляхом поліпшення якості, підвищення наукоємності продукції на внутрішньому ринку, зниження її собівартості.

Список використаних джерел

1. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2015–2016 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://edclub.com.ua/analytika/pozyciya-ukrayiny-v-](http://edclub.com.ua/analytika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-0)

[reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-0](http://edclub.com.ua/analytika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-0).

2. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

3. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році». – К.: НІСД, 2015. – 684 с.

4. Дайнеко Л.В. Розвиток внутрішнього ринку легкої промисловості: проблеми та можливості / Л.В. Дайнеко, М.Ю. Завгородня // науковий журнал Український соціум – 2012 – №1 (40) – с. 83 – 97

5. Підсумки роботи легкої промисловості України [Електронний ресурс]/ Асоціація «Укрлегпром». – Режим доступу: http://ukrlegprom.org.ua/statistika_minstat_ukraini.html

6. Стрижик У.Р. Анализ развития легкой промышленности Украины / У.Р. Стрижик // научный журнал «Экономика и экономические науки» – 2014, №11–12, ст. 265–269; Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/analiz-razvitiya-legkoy-promyshlennosti-ukrainy>

УДК 338.48+338.43:339.923(477)

А.В. КОЛОДИЙЧУК,

к.е.н., доцент, Ужгородський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету

Іноземний досвід становлення та розвитку сільського аграрного туризму: уроки для України

Виділено чотири основні моделі розвитку і становлення сільського туризму зарубіжних країн в сучасному світі: західноєвропейську, що поширена у Франції, Італії, Іспанії, Німеччині, Данії та інших країнах Західної Європи; східноєвропейську, яка має поширення у країнах Східної Європи – Кіпр, Греція, Болгарія, Польща, Чехія, Литва, Угорщина та Румунія; азійську – Шрі-Ланка, Малайзія, Японія та англо-американську з поширенням у США і Великобританії. Наведено фактори успішного розвитку і функціонування західноєвропейської моделі сільського аграрного туризму. Для сучасних соціально-економічних умов України та способу організації туристичної галузі найбільш прийнятною для ряду регіонів країни є західноєвропейська модель розвитку і становлення сільського туризму.

Ключові слова: сільський аграрний туризм, агрооселі, курортні селища, готелі, асоціації сільського туризму, сільськогосподарські парки, фермери, ефективність.

А.В. КОЛОДИЙЧУК,

к.э.н., доцент, Ужгородский торгово-экономический институт Киевского национального торгово-экономического университета

Иностранный опыт становления и развития сельского аграрного туризма: уроки для Украины

Выделены четыре основные модели развития и становления сельского туризма зарубежных стран в современном мире: западноевропейскую, которая распространена во Франции, Италии, Испании, Германии, Дании и других странах Западной Европы; восточноевропейскую, которая имеет распространение в странах Восточной Европы – Кипр, Греция, Болгария, Польша, Чехия,